

ПРЕЗИДЕНТ УКРАЇНИ БУВ ТА ЗАЛИШАЄТЬСЯ ЦЕНТРАЛЬНОЮ ФІГУРОЮ ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ, НЕЗАЛЕЖНО ВІД ОБСЯГУ ЙОГО ПОВНОВАЖЕНЬ.

ЯКИМ БУДЕ ШОСТИЙ? ЯК ВПЛИНУЛИ НА НЬОГО ПОПЕРЕДНИКИ? ЧИ СПРОМОЖНЕ СУСПІЛЬСТВО ЕФЕКТИВНО МОДЕЛЮВАТИ ОБРАЗ ГЛАВИ ДЕРЖАВИ?

РОЗПОВІДЬ ПРО П'ЯТЬОХ ПРЕЗИДЕНТІВ — ЛЕОНІДА КРАВЧУКА, ЛЕОНІДА КУЧМУ, ВІКТОРА ЯНУКОВИЧА І ПЕТРА ПОРОШЕНКА. РОБОТА ЇХНІХ ПРЕМ'ЄРІВ ТА ПАРЛАМЕНТУ, ФАКТИ ІЗ ВИБОРЧИХ КАМПАНІЙ, ОСОБЛИВОСТІ ПРАВЛІННЯ КОЖНОГО ТА ВИВАЖЕНА ОЦІНКА ЇХНІХ ПОЛІТИЧНИХ ДІЙ, А ТАКОЖ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОЛІТИЧНОГО ПОРТРЕТА МАЙБУТНЬОГО КЕРІВНИКА ДЕРЖАВИ — ЄВГЕН МАГДА ЗМАЛЬОВУЄ ОБРАЗ ШОСТОГО ПРЕЗИДЕНТА І ПРОГНОЗУЄ РЕАЛЬНОСТЬ, ЯКА УЖЕ ЧЕКАЄ НА УКРАЇНЦІВ.

**КОЛИ Я ПИСАВ ЦЮ КНИЖКУ,
ТО ЗГАДАВ ОСНОВНІ ПОЛІТИЧНІ
ПОДІЇ НОВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ
НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ.
НАШІ ПОПЕРЕДНІ ПРЕЗИДЕНТИ –
ВІДОБРАЖЕННЯ ПРОБЛЕМ
ТА НАДІЙ УКРАЇНСЬКОГО
СУСПІЛЬСТВА. ЧИ ПРИНЕСЕ
ШОСТИЙ ПРЕЗИДЕНТ ДИВО,
ЧИ ДО СНАГИ ЙОМУ БУДЕ
ЗМІНИТИ УКРАЇНУ.
ПРОЧИТАЙТЕ І ЗАДУМАЙТЕСЯ,
ЧАС ДО ВИБОРІВ ЩЕ Є...**

ЄВГЕН МАГДА –
ВІДОМИЙ ПОЛІТИЧНИЙ ЕКСПЕРТ,
ДОЦЕНТ НТУУ КПІ ІМЕНІ ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО,
АВТОР КНИЖОК «ГІБРИДНА ВІЙНА:
ВИЖИТИ ТА ПЕРЕМОГТИ»,
«ГІБРИДНА АГРЕСІЯ РОСІЇ: УРОКИ
ДЛЯ ЄВРОПИ»

ISBN 978-617-12-3886-2

www.bookclub.ua

ШОСТИЙ

ЄВГЕН МАГДА

ЄВГЕН МАГДА

ШОСТИЙ

СПОГАДИ ПРО МАЙБУТНЄ

МАГДА ЄВГЕН

ШОСТИЙ

СПОГАДИ ПРО МАЙБУТНЄ

ХАРКІВ **КЛУБ**
2017 СІМЕЙНОГО
ДОЗВІЛЛЯ

УДК 323/324
ББК 66.034
М12

Жодну з частин цього видання
не можна копіювати або відтворювати в будь-якій формі
без письмового дозволу видавництва

Дизайнер обкладинки *Кирило Ткачов*
У оформленні обкладинки використано фото *Миколи Лазаренка*

Популярне видання

МАГДА Євген

Шостий. Спогади про майбутнє

Керівник проекту *С. І. Мозгова*
Відповідальний за випуск *К. В. Новак*
Редактор *В. М. Фурса*
Художній редактор *Ю. О. Дзекунова*
Технічний редактор *В. Г. Євлахов*

Підписано до друку 10.08.2017.
Формат 70x100/32. Друк офсетний.
Гарнітура «HeliosCond». Ум. друк. арк. 8.385.
Наклад 4000 пр. Зам. № .

Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»
Св. № ДК65 від 26.05.2000
61140, Харків-140, просп. Гагаріна, 20а
E-mail: corp@bookclub.ua

Віддруковано з готових діапозитивів на ПП «ЮНІСОФТ»
Свідоцтво ДК №3461 від 14.04.2009 р.
www.unisoft.ua
61036, м. Харків, вул. Морозова, 13Б

ISBN 978-617-12-3886-2

- © Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», видання українською мовою, 2017
- © Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», художнє оформлення, 2017

ПЕРЕДМОВА

Масштаб повноважень Президента. Центр системи в українській політиці. Дострокові парламентські вибори як каталізатор старту президентської кампанії. Історичне значення президентських виборів.

Україна живе від однієї президентської кампанії до іншої. Цей алгоритм політичного життя усталився вже давно, і змінювати його ніхто не збирається. Одні побачать у наведеному факті відлуння козацької вольниці та гетьманської влади, інші, навпаки, шукатимуть у цьому видбиток століть розвитку українського народу в абсолютистських монархіях Габсбургів та Романових або пригадають недавнє минуле та залежність $\frac{1}{6}$ частини суходолу від волі вождя партії та пролетаріату. Проте справа нині в іншому: обираючи Президента, мільйони наших співгромадян підсвідомо намагаються закрити прогалину в пантеоні національних героїв та визнаних авторитетів. Він так і не постав за чверть століття незалежного розвитку.

Під час президентських виборів Україна, можливо, не лише обирає власне майбутнє, але й шукає непохитний мов скеля авторитет, який зможе повести за собою націю в дні випробувань.

Проте з 2014 року справедливим є також інше твердження: Президент притягує негатив через обрання в першому турі виборів. Звісно, це не той випадок, коли обраний у 1991 році Леонід Кравчук у 1994 році під тиском політикуму та обставин був змушений піти на дочасні вибори з розрахунком перемогти та зміцнити свою владу. Петро Порошенко у 2014 році був найбільш підготовленим для того, щоб стати главою держави, і виграв перегони «на класі» за рахунок фінансових та інформаційних ресурсів, а також власної мобілізованості. Нині, після подолання п'ятим Президентом екватора президентської каденції, в Україні складно знайти реального претендента на посаду гаранта Конституції, який не лише був би готовим кинути виклик чинному Президентові, але й представляв би новий політичний клас.

Тим часом політична еліта країни та значна частина громадян не налаштовані пробачати п'ятому Президентові його статус «заможного та впливового», який він набув задовго до приходу на Банкову. Хоча в Україні заборонено діяльність Комуністичної партії, проте ідеї всезагального зрівняння та зневаги до багатства, хай яким шляхом його набуто, надміру живучі. Якщо згадати, що Петро в перекладі

з давньогрецької означає «камінь», то нескладно здогадатися, як багато охочих буде «лупати цю скалу» під час наступних президентських перегонів. Однак основна інтрига полягає в тому, чи буде знайдено консолідовану кандидатуру, спроможну не лише об'єднати людей, але й втілити їхні надії на зміни в суспільно-політичному житті.

Соціологічні дослідження свідчать, що від третини до половини наших співгромадян не мають чітких уподобань щодо кандидатури майбутнього Президента. Зрозуміло, що чинний глава держави має певну перевагу за рахунок своїх прибічників та адміністративного ресурсу, вплив якого на вибір у кабінці для голосування все ж є гіперболізованим.

Навесні 2017 року українська опозиція блискуче довела власну багатовекторність. Її представники не змогли забезпечити ефективний наступ на владу і не продемонстрували суспільству (насамперед тим громадянам, хто не визначився з політичним вибором) нагальну потребу проведення дочасних парламентських виборів. Так, я не помиляюся: без достроково обраної Верховної Ради та нового прем'єр-міністра (бажано з досвідом роботи на посаді) говорити про проведення президентської кампанії раніше, ніж навесні 2019 року, немає сенсу.

Спокуса пришвидшити електоральний цикл, безумовно, існує. Проте вона розбивається об низку чинників, що впливають на життя українського

суспільства. Безсумнівно, це і продовження російської гібридної агресії, наслідки якої перевернули шкереберть життя мільйонів українців, і масштабна економічна криза, позбавитися наслідків якої ніяк не вдається. Це і відверта гірка зневіра значної частини суспільства у спроможності влади «жити по-новому», і цунамі зради, що прокочуються соцмережами та популярними медіа з регулярністю, ентузіазмом та рівнем підтримки, вартими кращого застосування.

Не варто сподіватися, що конфлікт на Сході України врегулюють до дня голосування за шостого Президента. Крім того, Донбас та Крим, перспективи їх повернення відіграватимуть важливу роль у наступній кампанії. Для її учасників та учасниць спокуса запропонувати легке рішення буде куди більшою, ніж спроможність оприлюднити реалістичну стратегію повернення тимчасово втрачених територій, а до того часу вести системну роботу, аби не втратити контакт з їх мешканцями.

І міжнародні партнери України, і Росія, і пострадянські держави (у всякому разі ті з них, які намагаються зберегти баланс у відносинах з Києвом та Москвою) очікують на президентську кампанію в Україні. Вони добре знають, що за новітньою національною традицією ці вибори перетворюються на холодну громадянську війну з високими політичними ставками та зброєю популізму, з полеглими на полі бою та переможцями, яких не судять.

Згортання відносин з Росією та отримання візової лібералізації з ЄС і Угоди про асоціацію між ЄС та Україною, безумовно, додадуть проєвропейської риторики до передвиборчої дискусії. Однак не варто розраховувати, що шостий Президент зможе підписати документи про повноцінне членство нашої держави у Європейському Союзі — надто складний цей процес, і надто серйозним викликом є потенційне членство України в ЄС, майбутнє якого, до речі, є також непевним.

Проте зараз ми ще на березі, ми ще не рушили всім загалом у плавання небезпечними водами до материка «Шостий Президент». І ми ще маємо час усвідомити: шостий Президент повинен стати не лише відображенням наших комплексів та проблем, але й локомотивом тих перетворень, про які говорять так багато, проте часто не відчують в Україні.

29th Nov

**ЛЕОНІД ПЕРШИЙ:
ВІД ЛІДЕРА КПУ
ДО VIP-АГІТАТОРА**

A handwritten signature in black ink, consisting of a stylized, cursive script. The signature is written on a light gray rectangular background that is slightly tilted. The signature starts with a large, looped initial, followed by several smaller loops and a long, sweeping tail that extends to the right.

Леонід Кравчук — перший Президент України — став уособленням вітчизняної політичної еліти, її вад та недоліків. Колишній секретар ЦК КПУ з питань ідеології, який очолив Верховну Раду України після від'їзду до Москви Володимира Івашка, провів державу через випробування та проблеми перших років незалежності. Провів не без втрат, насамперед економічних, проте саме за Кравчука Україна здобула незалежність та визнання як самостійний суб'єкт міжнародних відносин. Інша річ, що омріяна багатьма поколіннями українців незалежність у безпосередньому наближенні виявилася складнішою за райдужну картинку щасливого життя.

Очевидно, Кравчук не мав на меті достроково припинити президентську кар'єру влітку 1994 року. Проте політична кон'юнктура та вправність опонентів змусили Леоніда Макаровича доточно перейти на позицію граючого тренера в запеклих іграх української політики. Цей статус старійшини політичного класу він зберігає і донині, виступаючи з власним баченням наявних у державі проблем.

Літо 1991 року в Україні було спекотним, проте основні політичні події все ж розвивалися не в Києві, а в Москві та Вашингтоні. Спроба заколотників на чолі з Геннадієм Янаєвим, Валентином Павловим, Дмитром Язовим, Володимиром Крючковим та Борисом Пуго

Леонід Кравчук. 18 червня 2013 р.

відсторонити від президентського стерна Михайла Горбачова завершилася провалом. Перемога в Москві російських демократичних сил, символом та лідером яких став президент РСФСР Борис Єльцин, створила ситуацію, за якої зупинити процес розпаду СРСР було вже неможливо. Відцентрові тенденції радянського суспільства відчували і в США, проте Джордж Буш-старший, який у серпні 1991 року виступив з промовою у Верховній Раді в Києві, спромігся лише на заклики зберегти Союз, що їх скоро та небезпідставно назвали «котлетою по-київськи».

Україна парадоксальним чином (таких ситуацій у новітній політичній історії нашої держави буде чимало) була готова до незалежності з формальної точки зору. Керована з Москви система управління залишала Україні такі ознаки державності, як-то Конституцію, столицю, власне законодавство тощо, проте ці атрибути державності погано кореспондувалися з практичним досвідом управління державою та виживання держави. Хоча Верховна Рада працювала за радянськими правилами, більшість у ній належала парламентаріям, так чи інакше пов'язаним із КПУ, Конституцію України було ухвалено лише в 1996 році, але посаду Президента України запровадили в липні 1991 року. Після заколоту ДКНС ця посада стала для Кравчука зрозумілим шляхом переходу від радянського партійного ватажка до лідера однієї з найбільших країн Європи. Невипадко-

во на мітингах з кінця 80-х років ХХ ст. звучали не лише запитання «Хто з'їв наше сало?», але й порівняння України та Франції за формальними географічними ознаками.

Досвід радянської партійної роботи допоміг Кравчукові буремного серпня 1991 року мінімізувати іміджеві втрати від власного постійного балансування між націонал-демократами з Народного Руху, які закликали дати відсіч заколотникам, та радянськими військовими на чолі з Валентином Варенніковим, котрий вимагав від Кравчука присягнути на вірність ДКНС на чолі з Янаєвим. Управлінський досвід першого Президента не був куцим, проте на його плечі раніше не лягало стільки відповідальності — в УРСР її ділили з підлеглими Москві силовиками. До речі, перший досвід вимушеного політичного компромісу Леонід Макарович отримав восени 1990 року, під час Революції на граніті — виступу українських студентів із яскраво вираженими націонал-демократичними гаслами, який призвів до відставки тодішнього прем'єра Віталія Масола. Щоправда, і це варто визнати, у незалежній Україні відставки за політичними мотивами стаються нечасто. Але про це — нижче.

30 серпня 1991 року в Україні за підтримки більшості депутатського корпусу ВРУ було заборонено діяльність КПУ. Це рішення дало змогу зберегти обличчя Леоніду Кравчукові та іншим керівникам України, фактично перегорнувши сторінку з їхньою

багаторічною належністю до «надихаючої та спрямовуючої». Нагадаємо, що Україна сьогодні є однією з небагатьох постсоціалістичних держав, що не розкрила агентурні архіви радянських спецслужб. Цей факт варто закарбувати в пам'яті для усвідомлення причин млявого просування держави шляхом реальних перетворень. Заборона КПУ та одночасне збереження колишніх партійних топ-менеджерів у системі влади заклали основи тріади будівничих української незалежності. Підвалини незалежності мурували політичні «шабашники» — вчорашні представники компартійної номенклатури здебільшого в личині міцних господарників, їх непримиренні на перший погляд опоненти з націонал-демократичними поглядами та скоробагатки, яких за десяток років почали солідно називати «олігархами». Ця тріада власними діями сформувала засади сучасної України та на початку 90-х років ХХ ст. неодноразово практикувала шок без терапії для мільйонів співгромадян.

Дозволимо собі припустити, що стан справ із національною символікою якнайкраще відображає дії названої тріади, офіційним лідером якої став Леонід Кравчук. Практично одразу після заколоту ДКНС та проголошення незалежності України Верховна Рада затвердила символами нової держави синьо-жовтий прапор та тризуб як Малий Державний герб (Великий Державний герб не затверджений і досі). Гімн

«Ще не вмерла Україна» отримав офіційний статус у січні 1992 року, а його виконання з рукою на серці набуло поширення лише після перемоги на виборах Віктора Ющенка наприкінці грудня 2004 року.

1 грудня 1991 року стало подвійним тріумфом для Кравчука: понад 90 % громадян України підтвердили Акт проголошення незалежності під час всеукраїнського референдуму. Довідково — прихильники незалежності перемогли в усіх без винятку регіонах нашої країни, в тому числі у Криму та Севастополі. Того ж дня 61,6 % виборців віддали перевагу Леонідові Кравчуку в перших у новітній історії України президентських перегонках. Започатковуючи традицію однотуровості та відчуваючи підтримку громадян України, Кравчук більш рішуче діяв на теренах СРСР, який розвалювався просто на очах.

За тиждень після затвердження української незалежності на референдумі у Вискулях у білоруській Біловезькій пущі лідери Росії, України та Білорусі не лише проголосили про утворення Співдружності незалежних держав, але й поінформували про це спершу Джорджа Буша-старшого, а вже потім довели до відома Михайла Горбачова. Послідовність відсилання повідомлення про тектонічні зміни, які перевернули світ, мала продемонструвати нову лояльність нових керівників, а також навіть напрямок зміни світу після доленосної зустрічі. Маємо сумніви, що у Вашингтоні шалено

Леонід Кравчук. Київ, Палац «Україна». 2009 р.

зраділи цій новині, проте були змушені геополітично перевзутися просто на ходу, перетворивши на свого партнера номер один на пострадянському просторі Бориса Єльцина. У Вашингтоні добре навчилися зважати на реалії, а не ілюзії, тим паче — відчувши солодкий присмак перемоги в холодній війні.

У відносинах між Росією та Україною практично одразу після проголошення незалежності (нагадаємо, що відповідний День Росії святкують 12 червня, а Акт про суверенітет України датований 16 липня 1990 року) постала низка проблем. З одного боку, Борис Єльцин не мав достатньо ресурсів, аби взяти Україну на короткий повід, з іншого, не збирався миритися з маневрами досвідченого апаратника Кравчука, який демонстрував вміння крокувати між крапельок, виходячи сухим з води. Їхнє політичне співіснування на пострадянському просторі було вимушеним та наповненим різноманітними проблемами. Основна з них, з огляду на нинішню гібридну агресію Росії проти України, — ядерна зброя, що опинилася на території України після розпаду Союзу.

В Україні раз за разом спалахують дискусії про те, чи могла наша країна зберегти контроль над третім за величиною ядерним арсеналом, що його змушена була або знищити (насамперед засоби доставки), або передати на російську територію. Для всіх прихильників політичної якбитології нагадаю, що міжконтинентальні балістичні ракети, які перебували

на озброєнні 43-ї ракетної армії, були націлені за океан. Не хочеться применшувати таланти та здібності українських інженерів, проте версія про можливе перелаштування контролю над ними та перетворення ядерних ракет на фактор масштабного геополітичного шантажу є не меншим міфом, ніж легенда про гетьмана Полуботка та його скарб. Тим, хто вперто наполягатиме на «згаяному ядерному шансі», хочемо нагадати безславну історію боротьби України за власну частку радянської майнової спадщини за кордоном та частку золотовалютних резервів. Повернути в Україну шапку Мономаха, як видається, було легше, ніж зберегти ядерну зброю.

Причина фатального несприйняття України західним світом, який визнав її незалежність, проте не надто переймався проблемами молодого держави, — у відсутності прагнення до зовнішньополітичного позиціонування однієї з найбільших країн Старого Світу. Ті, хто проголосив себе політичною елітою України, не знали або не вміли доносити інформацію про неї до західних партнерів, для яких відбулося спрощення парадигми: під час холодної війни радянських політиків та дипломатів часто називали «російськими», а з кінця 1991 року вони просто втратили лапки, але не контакти зі своїми партнерами у світі. Крім того, отримали від них карт-бланш на дії на пострадянському просторі, який був *terra incognita* для американської дипломатії.

Підписання 14 січня 1994 року в Москві тристоронньої угода Росії, США та України, що передбачала відмову нашої держави від ядерного арсеналу та від претензій на розроблення та виробництво ядерної зброї, було, на жаль, єдиною можливістю розвитку подій в тодішній системі геополітичних координат. Немає провини Леоніда Кравчука в тому, що номінальний ядерний арсенал став внеском за вступ України до когорти цивілізованих держав, яким можуть простягнути руку допомоги світові фінансові організації. Ядерне роззброєння України обійшлося Сполученим Штатам у астрономічну для пересічного громадянина та дріб'язкову в масштабах світу суму — один мільярд доларів.

Показовими є кілька фактів: подвиг України щодо відмови від ядерної зброї інші держави повторювати не поспішали і раніше, а після анексії Росією Криму та розпалювання конфлікту на Донбасі не поспішатимуть і поготів. До того ж, з'явилися нові члени ядерного клубу, які ігнорують застереження світової спільноти щодо неприпустимості володіння цією зброєю. Приборкати їхні амбіції можна хіба що консолідованою позицією Об'єднаних Націй, що нині не реалістично. В українському суспільстві традиційно напередодні виборів спалахують дискусії про перспективи відновлення ядерного потенціалу України, які розбиваються об сучасні геополітичні реалії. Наша держава не припинила використання наявних запасів

радіоактивних матеріалів зі зовнішньополітичними цілями, але про це ми ще згадаємо.

Здобуття Україною незалежності не сприяло активізації її зовнішньополітичної діяльності. Доволі інтенсивне формальне визнання незалежності не обернулося бурхливим зростанням обсягів реального партнерства та суб'єктності. З одного боку, попри існування ще за радянських часів власного МЗС брала гору інерція мислення та готовність тримати рівняння на Москву, з іншого, молодій державі не було чого запропонувати не лише впливовим західним партнерам, але й ближчим сусідам із Центральної Європи. Тому номінальне економічне лідерство в таборі колишніх соціалістичних держав не спричинило масштабного економічного стрибка. І якщо неефективне зближення з країнами Старої Європи ще можна виправдати, то ігнорування можливостей посилити співпрацю з країнами Вишеградської групи є грубою помилкою.

Конституція Радянської України, за якою наша держава жила з відповідними корективами до літа 1996 року, не передбачала концентрації влади в руках Президента. До того ж, особливості політичної природи Леоніда Кравчука не дозволяють запідозрити в ньому прихильника авторитарної манери управління. Політичний шлях вихідця з Рівненщини, який від супротивника українських націоналістів дійшов до лідера незалежної України, навряд чи став унікальним

*Президент України Леонід Кравчук і Президент Росії
Борис Єльцин підписують Біловезьку угоду. 8 грудня 1991 р.*

у ті буремні часи. Проте нерішучість Леоніда Макаровича, можливо, брак авторитарної складової зіграли проти інтересів України. Крім того, стрімкий розрив господарських зв'язків та крах одного з найбільших міфів кінця 80-х років ХХ ст. про «Україну — європейську житницю» примусили першого Президента грати тією кадровою колодою, що була на руках. Примітно, що Україна уникнула властивого, зокрема, Польщі та країнам Балтії повернення емігрантів з вимогами про інтеграцію до системи влади, наша держава обійшлася власними кадровими резервами.

Восени 1992 року радянського господарника зі стажем Вітольда Фокіна змінив на посаді прем'єр-міністра країни власник депутатського мандату та виходець із когорти «червоних директорів» Леонід Кучма. Не надто красномовний, проте впливовий колишній керівник найбільшого у СРСР підприємства започаткував одну з перших в Україні політичних традицій: щоб перемогти попередника на президентських виборах, потрібно отримати необхідний досвід, пропрацювавши під час його президентства в Кабінеті Міністрів.

Леонід Кучма дещо емоційно пропонував своїм колегам по парламентському скликанню (до ухвалення Конституції можна було суміщати представницький мандат та портфель в уряді) визначитися, яку економічну модель має будувати, та, отримавши відповідний дозвіл Верховної Ради, намагався

розв'язати поточні економічні проблеми внаслідок видання урядових декретів. Деякі з них заслуговують на увагу, проте здійснити економічне диво президентський тезко не зміг, і у вересні 1993 року пішов у відставку. Як з'ясувалося — готуватися до тривалої президентської кар'єри.

Інститут представників Президента на місцях, створений у березні 1992 року, так і не зміг забезпечити високої керованості держави, хоча з його кадрів вийшла низка відомих політичних діячів сучасної України. Після тривалого панування планово-адміністративної економіки забезпечити економічне диво можна було хіба що шляхом радикальних перетворень. Проте Кравчук (і не лише він) не наважувався діяти рішуче. Частково керманічам незалежної України вдалося мавпувати окремі російські економічні перетворення, на щастя, уникнувши розстрілу власного парламенту. Зрештою, і цивілізований світ не міг надто допомогти методологічними порадами, оскільки розпад СРСР та зникнення величезної машини командно-адміністративної економіки не сприяли випрацюванню ефективних рецептів для збереження у звичному обсязі добробуту десятків мільйонів людей.

Для багатьох українців уособленням економічної політики Леоніда Кравчука стала «кравчучка» — двоколісний візок з ручкою, на якому українці перевозили мішки та ящики з городиною, побутову техніку

та інші корисні вантажі. Якщо говорити предметно, основна проблема 90-х років ХХ ст. полягає в тому, що власники «кравчучок», як і «човники», які почали привозити в Україну товари широкого вжитку, не потрапили до коридорів влади як особи, наділені народною довірою. Соціальні ліфти були надійно заблоковані тими, хто вже перебував на вершині політичного Олімпу або був біля неї.

В Україні 90-х років ХХ ст. практично не говорили про корупцію, вона тоді була, схоже, не в тренді. Гучних журналістських розслідувань практично не відбувалося (хоч популярний тележурналіст та парламентарій Вадим Бойко за нез'ясованих до кінця обставин на початку 90-х згорів у власній квартирі). Українські політики отримували лише перший досвід злиття компромату через пресу, яка була інструментом впливу на суспільні настрої, більш ймовірно, за інерцією, ніж завдяки потужним публікаціям.

Зникнення Чорноморського морського пароплавання як суб'єкта господарювання породило чутки про «хатинку в Швейцарії» Леоніда Кравчука, докази існування якої так і не були публічно наведені. Утім ЧМП стало далеко не єдиним прикладом розчинення в повітрі (читай — зміни державної власності на приватну) привабливого уламка колишньої радянської економіки. У незалежній Україні економічні відносини розвивалися так, ніби в життя втілювався анекдот «Усе, що нам говорили раніше про комунізм, виявилось

неправдою. Усе, що розповідали про капіталізм — правдою до останнього слова».

Продовжуючи «чорноморську» тему, зауважимо, що Чорноморський флот колишнього СРСР, значення якого було і є не військово-стратегічним, а локально-тактичним, був поділений по-братськи, а не порівну, з огляду на інтереси «старшого брата». Російські військові моряки не збиралися йти з облаштованих роками кримських баз, а тамтешні політики не надто добирали слів, виступаючи перед ними. Квінтесенцією російської позиції щодо України від 1992 року став вислів віце-президента Росії Олександра Руцького, який назвав нашу країну «тимчасово втраченою територією». Чи варто дивуватися, що під таким прикриттям сепаратизм у Криму ставав дедалі активнішим.

Розрив господарських зв'язків, що існували десятки років, посилений неготовністю представників влади йти на непопулярні рішення, призвів до шахтарських виступів. Зауважимо, що гірняки Кузбасу та Донбасу зарекомендували себе як впливова політична сила ще наприкінці існування Радянського Союзу. Їхній статус робітничої еліти та висока організованість спричинили підвищену протестну активність шахтарів, з якою влада змушена була рахуватися. В умовах незалежної України донецькі шахтарі природно прийшли до Києва, вимагаючи економічних та політичних змін стуком порожніх пластикових

*Леонід Кравчук (ліворуч), Станіслав Шушкевич (в центрі)
і Борис Єльцин (праворуч) після підписання угоди
про створення СНД у Біловезькій пушці*

пляшок об асфальт урядового кварталу. Верховна Рада, яка на той момент була центром політичної влади країни, не змогла опиратися тиску, а істеблішмент не мав консолідованої позиції. Особливої пікантності ситуації надає той факт, що на посаді в.о. прем'єра України встиг попрацювати Юхим Звягільський. Він не лише контролював потужну шахту імені Засядька, але й зміг пересидіти не прості для себе часи на історичній батьківщині в Ізраїлі. До речі, Юхим Леонідович — єдиний парламентарій в Україні, який мав депутатський мандат у всіх восьми скликаннях Верховної Ради, своєрідний «вічний представник шахтарів».

Відновлення восени 1993 року діяльності Комуністичної партії України на чолі з Петром Симоненком (той, на відміну від лідера соціалістів Олександра Мороза, апріорі був готовий на роль спаринг-партнера влади) та криваві події жовтня того ж року в Москві змусили українське керівництво шукати шляхи виходу з політичної кризи. Послідовні дострокові вибори Верховної Ради та Президента України з різницею в три місяці мали забезпечити умови для перезавантаження політичної системи та нового імпульсу для розвитку незалежної України. Проте для Леоніда Кравчука гра в демократію (вся логіка перебування на посаді наче підштовхувала його до подібного випробування) обернулася виходом на дострокову політичну пенсію.

Леонід Макарович зробив ставку на образ державника, який був популярним насамперед для населення західноукраїнських областей, де радість з приводу проголошення Незалежності перекривала наявні соціально-економічні проблеми. Леонід Данилович був найбільш переконливим депутатом-мажоритарником за результатами парламентських виборів у березні 1994 року та зумів знайти спільну мову з багатьма представниками регіональної еліти, пообіцявши їм збереження позицій.

Перемога в першому турі президентських перегонів стала для чинного Президента пірровою, оскільки на другий тур штаб Кучми зумів мобілізувати всі сили та забезпечити вищу явку в регіонах, де претендент на президентську посаду мав більшу популярність. До речі, Україна побачила і перші в новітній історії телевізійні дебати фіналістів президентських перегонів, формат яких згодом перетворився на важливий компонент основної політичної події п'ятирічки.

Утім своєю поразкою Кравчук зумів забезпечити, як пафосно це б не звучало, подальший демократичний поступ України, адже влітку 1994 року (цікаво, що надалі президентські вибори в нашій країні влітку не проводили) відбулося перше на пострадянському просторі мирне передавання влади від одного президента до іншого. На тлі сепаратистських настроїв у тогочасному Криму це було реальним досягненням національної політичної еліти.

Леонід Кравчук не загубився після поразки, що стала для нього несподіванкою та продемонструвала управлінську незграбність, адже глава держави, який йде на дострокові вибори, не маючи чіткого плану перемоги, виглядає щонайменше наївним. Його швидко підхопили як символ партійної респектабельності об'єднані соціал-демократи, в інтересах яких Леонід Макарович працював протягом тривалого часу. Зокрема, він був VIP-агітатором за Леоніда Кучму в 1999 році, Віктора Януковича — 2004 році та Юлію Тимошенко в 10-х роках XXI ст., поставивши своєрідний рекорд політичної гнучкості. Протягом останнього часу Леонід Кравчук періодично дає керівникам країни мудрі поради, втілювати які в життя ті не поспішають.

К Н И Ж К О В И Х

- за телефонами довідкової служби
(050) 113-93-93 (МТС); (093) 170-03-93 (Life);
(067) 332-93-93 (Київстар); (057) 783-88-88

- на сайті Клубу: www.bookclub.ua
- у мережі фірмових магазинів
див. адреси на сайті Клубу або за QR-кодом

Надсилається безоплатний каталог

Запрошуємо до співпраці авторів
e-mail: publish@bookclub.ua

**Запрошуємо до співпраці художників,
перекладачів, редакторів**
e-mail: editor@bookclub.ua

**Для гуртових
клієнтів**

Харків

тел./факс: +38(057)703-44-57
e-mail: trade@bookclub.ua
www.trade.bookclub.ua

Київ

тел./факс: +38(067)575-27-55
e-mail: kyiv@bookclub.ua

Одеса

тел./факс: +38(067)572-44-28
e-mail: odessa@bookclub.ua

Магда Є.

М12 Шостий. Спогади про майбутнє / Євген Магда. — Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2017. — 208 с.

ISBN 978-617-12-3886-2

Коротка і дуже яскрава розповідь про п'ятьох президентів — Леоніда Кравчука, Леоніда Кучму, Віктора Януковича та Петра Порошенка. Робота їх прем'єрів та парламенту, факти із виборчих кампаній, особливості правління кожного та виважена оцінка їхніх політичних дій, а також дослідження політичного портрету майбутнього керівника держави — Євген Магда змальовує образ шостого президента і прогнозує реальність, яка уже чекає на українців.

**УДК 323/324
ББК 66.034**